

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՅԱՆ

ԱՅՍՊԵՍԷ
ԱՄԵՐԻԿԱ

Յ. Գոմյան

891.99
9-96

891.99

9--36

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏԵՐԱԿԱՆ
ԴՐՈՒՄԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԴԵԿ 2011

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Հունիս 17, 1984

Վերադարձ

ԱՅՍՊԵՍ Է ԱՄԵՐԻԿԱՆ

Գրեց՝

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ֆիլատելիա

1934

27 MAR 2013

26728

Նուէր

Վարդապետ Եղիսիան . . .

68598-68

« Երկրորդ անգամ Երևանի մարզի Երևանի գավառի »

« Երկրորդ անգամ Երևանի մարզի »

ԱՅՍՊԵՍ Ե ԱՄԵՐԻԿԱՆ

« Երկրորդ անգամ Երևանի մարզի »

Ո՛վ իմ ընկերներս,

Տարօրինակ պատմութիւններ ունիմ այսօր չրթներուս

վրան,

Պատմութիւններ՝ որոնք հերոսին փառքը եւ կնոջ

համբոյրը չէ որ կը գովերգեն:

Մեղքի եւ աղօթքի դրքեր չէ որ պիտի կարդամ ձեզի,

Ոչ ալ յոյզի ու երազի քնքոյշ պատկերներ պիտի դժեմ:

Ականջ տուէք եւ հետեւեցէք քայլերուս.

Քալեցէ՛ք զսպուած յուզումներով,

Էս ձեզ պիտի պատցնեմ երկինքէ երկինք եւ պիտի անցնինք

լեռնազազաթներէ ու բացաստաններէ:

Իմ ընկերներս,

Մենք կեանքի ու մահուան ճամբաներուն վրայ պիտի

դեգերինք

Եւ արիւնոտ տեսարաններու աղանառեա պիտի ըլլանք:

Մենք պիտի իջնենք կեանքի դժոխքին մինչեւ

ամենախորերը բացանուտ:

Քաջ պիտի ըլլանք մեր պայքարին չափ

Ու համբերող՝ յոյսին պէս:

Զըլլայ որ սոսկաք.

Զըլլայ որ ձեր բերքերը յողնին եւ արգահատանքի

յուզումներով կլանուիք:

Տխուր է մեր ճամբորդութիւնը, բայց խոստմնալից.

Մենք պիտի անցնինք ամէն տեսակ կլիմայէ, պիտի

չնչենք ամէն տեսակ օդ:

Անդուր պիտի ըլլամ ձեզի հանդէպ երբ քնարս հնչէ:

Արուեստի անունով «աններելի ոճիրներ» պիտի գործեմ:

Մեր խաւարակուռ քննադատներուն հետ մենամարտի

պիտի բռնուիմ:

Անոնք պիտի չ'հանդուրժեն որ իմ երգերուս մէջէն լսուին
փրօփականտին շեշտերը իմ դասակարգիս իրաւունք-
ներուն :

Թող անոնք ողբան թէ «արուեստը զոհն է եղեր

գաղափարին»

Եւ իրենց աւանդութեանց դիակներուն վրայ հեկեկան :

Մենք կ'անցնինք անոնց քովէն հսկարտ ու անտարբեր :

Մենք քննադատներուն համար չէ որ կը գրենք, այլ՝ մեր
կոռւին եւ մեր նպատակին :

Եւ մեր կոռւը փառքի դրօշակներով ու յաղթութեան դափ-
նեպատներով կը բոցավառի :

Եկէ՛ք ուրեմն, պինդ բռնած ձեր սրտերը :

Եւ դիմացէ՛ք բոլոր ցաւերուն եւ խոցերուն որ ձեր

երակներուն մէջ պիտի թափեմ :

Ես ձեր մորթերը պիտի այրեմ անմար կրակներով,

Ձեր աչքերուն մէջ ահ ու արիւն պիտի թափեմ,

Եւ ձեր բիւրերը պիտի լեցնեմ մահուան սարսափով :

Տառապանքի եւ հառաչանքի հովիտներէն պիտի անցնինք

Եւ պիտի կոխկռտենք մարդոց վիրաւոր ու բղքոտած

սրտերուն վրայ :

Երկինքէն կրակ պիտի տեղայ մեր գլուխներուն, եւ մեր

ոտքերը անարդարութեան փուշերուն պիտի գամուին :

Մենք պիտի ճամբորդենք պայքարի եւ յաղթանակի

երգերով եւ ամբոխներ պիտի տանինք մեր ետեւէն :

Մեր ձայնին պիտի հետեւին միլիոններ :

Մենք վրէժի պատգամներ պիտի տանք բոլորին :

Յեղափոխութեան սերմեր պիտի ցանենք ամէն կողմ,

Եւ ճնշուածներու համար լուսաւոր ճամբաներ պիտի

բանանք

Տիրողները մեզ պիտի ձերբակալեն եւ մեր կոնակաները

հարուածեն տոնլութեան խարաղաններով :

Մեր մարմինները պիտի բղքտեն եւ մեր միտերով

կերակուրներ պիտի պատրաստեն :

Մեր ոսկորները շուներուն առջեւ պիտի նետեն եւ մեր
ուղեղները այրեն, որպէսզի մեր գաղափարին կաթիլ-
ները չոգիւնան :

Պիլիկ չուաններով պիտի խեղդեն մեր ազատազոռ

կոկորդները

Ու ելեկտրական աթոռներու վրայ պիտի հրկիզեն մեզ :

Եւ եթէ բոլոր չարչարանքներէն յետոյ տակաւին ողջ մնա-
ցինք, մեր արդէն չղթալուած վիղերուն պիտի ան-
ցընեն նորանոր չղթաներ, ու պիտի թողուն որ խա-
ւարին ու ցուրտին մէջ փոտինք :

Բայց ո՞վ իմ հարազատ ընկերներս, մենք պիտի

դիմանանք բոլորին :

Մենք դուրս պիտի դանք մեր կապանքներէն, եւ չ'ըլլայ որ
յուսահատինք, օր մը մեր դասակարգին յաղթանակը
եւ ամբողջ մարդկութեան փրկութիւնը պիտի երգենք
մեր քնարներուն վրայ :

Փր մը, ես ու դուք, բոլորս, կապիտալիզմի մոխիրներուն
վրայէն պիտի անցնինք մեր նոր երգերով :

*

*

*

Ամերիկա՛ . . .

Հոս է, ահաւասիկ Նիւ Եօրքի մէջ :

Հսկայ քաղաք .

Ոսկի աշտարակ .

Ուօլ Սթրիթ,

Տաճարը կապիտալիզմին,

Ամերիկայի արեւը հոսկէ կը ծագի,

Աստուածները հոսկէ է որ պատգամներ կը փրփրան,

Եւ Ուաշինկթըն մտիկ կ'ընէ,

Հինգ հարիւր երեսփոխաններ եւ իննսուն եւ վեց

ծերակուտականներ ծունկի կուգան :

Նախագահը «աղգին» ու «թողուլուրդին» անունով

հրովարտականեր կ'արձակէ :

Երբ Ուօլ Սթրիթը խօսի իր աստուածներուն, բերնով,
Կապիտալիստ աշխարհը մտիկ կընէ .

Դուք կը ձանձնաք դանոնք,

Մօրկըն,

Բաքրֆէլդը,

Երկուքն ալ տէրերը լայնատարած Ամերիկայի :

Այսպէս է Նիւ Եօրքը իր Ուօլ Սթրիթով :

Դուք աշնքան բաներ էիք լսեր այս քաղաքին մասին,

Պատմեր էին ձեզի անոր բարձր չէնքերուն առասպելները .

Շէնքեր սոսկավիթխա՛ր . . .

Որոնց գլուխները ամպերու մէջ կը պտտին :

Ես տեսեր եմ այդ հսկաները եւ յափշտակութեան մէջ

հեւացեր :

Տեսեր եմ դանոնք իրարու վրայ դամուած

կմախքներու պէս :

Հաղար վառուած աչքերով,

Հաղար միթին խոռոչներով :

Դէպի կապոյտը մաղցող սանդխամատեր . . .

Գսաներորդ դարը որ եթերին մէջ է արձանացեր :

Ահաւասիկ Ուլուօրթը, որուն գաղաթը բարձրացեր են
հարիւր միլիոն մարդիկ ամպերու քղանցքը համբու-
րելու եւ պուտ մը մաքուր օդի համար :

Էմիլայր Էսթէյթի հարիւր տասներկու յարկեայ

վիթխարին,

Որ վաթսուն հաղար թօնօ պողպատ է կերեր,

Եւ ութսուն հաղար հոգիի տեղ ունի իր ծոցին մէջ :

Անիկա ձեր երեւակայութիւնը պիտի թռցնէ իր անհուն
հասակով եւ ձեր վիզերը պիտի ծռէ երբ համարձակիք
անոր աչքերուն նայիլ :

Մաղցինք անոր հասակն ի վեր եւ պահ մը մեր ոտքերուն

տակ թողունք Նիւ Եօրքը իր Ուօլ Սթրիթով եւ Տէր

Մօրկընով :

Դիտենք հեռաւոր հորիզոնը որ իր ուսին վրայ

Ատլանտեանն է վերցուցեր :

Տեսէք Աղատութեան Արձանը որ դաւաճան ժպիտով մը կը
հեզնէ քաղաքը :

Հաղար նաւեր կը ճեղքեն ծոցը ջուրին ու կը մտնեն

քարափներէն ներս :

Այդ նաւերը կը փոխադրեն քաղաքներու եւ գաղթավայ-
րերու «յաւելեալ արժէքները» կուտակուած եւ կը
թափեն Ուօլ Սթրիթի դանձարաններուն մէջ :

Նայինք մեր աջն ու ձախը ,

Նայինք մեր ոտքերուն առջեւ ուր կծկուեր մնացեր են
վաթսուն յարկեայ չէնքերու դաճաճութիւններն
այլանդակ :

Արեւը ոսկի-արծաթ ծով մըն է շիներ ամպերուն վրայ,
որոնցմէ վար կը կաթի լոյսերու հոսանք մը ու կ'ողո-
ղէ չէնքերու մէջ նետուած փողոցներէն ոմանք :

Հեռուները կը տեսնենք գործարաններու անտառ մը

սեւաշուք :

Անոր մէջ ժամանակին միլիոնաւոր մարդիկ արին ու
քրտինք կը ծախէին մեքենաներուն :

Եւ սակայն այսօր ծխնելոյղները չեն խօսիր իրենց սեւ ու
ոլորուն լեզուներով եւ անոնց սուլոցները քաշուեր են
համրի մը ձայնին պէս :

Ի՞նչ է պատահեր :

Օ՛հ, օ՛հ, ես կը յիշեմ հաղար ինը հարիւր քսան եւ ութը

թիւը :

Երբ բանւորակեր Հուլըր կը խօսէր «յաւիտեական

բարդաւաճումի» մասին :

Գործադուլ աւրող Հուլըր եւ բանւորադաւ Կրին Ամերիկ-
եան բանւորութիւնը կ'օրօրէին դասակարգային հա-
մերաշխութեան խնդրախ առասպելներով :

Եւ օր մը սուտը բացաւ իր մարմնին զգուելի մերկութիւնը :
Տեղի ունեցաւ անկուճը անխուսափելի :

Ուօլ Սթրիթ յափշտակեց միլիոններու խնայողութիւնն ու
չատերու մանր դրամագլուխը :

Սթաֆ Էֆսէյնքի պատմական կոտորածը աւեր ու մոխիր
փչեց հովերուն :

Այդ իրիկուն Ուօլ Սթրիթ մինչեւ առաւօտ «չամբայն»

խմեց եւ հարիւր հազար աղանձներ մորթեց :

Նուազ հնչեցուց եւ խրախճանքի մէջ լողաց :

Այդ իրիկուն Մօրկընի փորին ու հաստալիղ տղեղութեան
վրայ ճարպի խոշոր շերտ մը եւս աւելցաւ :

Բաքըֆէլը իր տասը սերունդ յաջորդներուն միլիոններու
կտակն ըրաւ :

Բայց նայինք ու տեսնենք ի՞նչ որ կայ մեր աչքերուն առջեւ
եւ ի՞նչ որ կայ մեր աչքերէն ծածկուած .

Ու եթէ գլխու պտոյտ ունեցաք, իջնենք վար .

Իջնենք մեր նմաններուն մէջ,

Խառնուինք անոնց հետ եւ խօսինք :

Դուք գիտէք թէ որքան մտերիմ կ'ղզանք մենք երբ իրարու
հետ ենք :

Եւ այնքան շուտով կը կարօտնանք զիրար, երբ բաժնուած
ենք :

Բաւական է որ վերէն գիտեցինք Նիւ Եօրքը,

Որուն գլուխը միայն տեսանք,

Իր ճիւղաղային խորհուրդներով :

Հիմա մեր ետին թողունք այս չէնքերն ահազնատեսիլ եւ
այս տունները ոսկեկամար :

Երթանք նեղ ու աղտոտ փողոցներով ու մտնենք ցածուկ
ու խաւար տուններէն ներս, ուր մարդիկ անօթի կը
ննջեն եւ հիւծախտ կ'երազեն,

Ողջ կը պառկին, մեռել կարթնան,

Ուր ամէն օր իրենց միսէն միս եւ արիւնէն արին

կը պակսի :

Մարդիկ սովին հետ եղբայրացած են ու մահուան հետ
մտերիմներ դարձած :

Մոռցուածներ են անոնք,

Միլիոններով,

Սեւ ու ճերմակ,

Հրէայ, Իտալացի, Գերմանացի, Հայ, Յոյն,

Ամերիկացի . . . դտարին :

Բոլորն ալ հաւասարապէս մահատիպ դէմքերով եւ

երերուն մարմիններով :

Մենք պիտի չ'զթանք անոնց,

Ողորմութիւն չէ որ պիտի երկնցնենք,

Ո՛չ ալ լաւ օրերու սին յոյսերով պիտի ներշնչենք զանոնք

Մենք պիտի յանդիմանենք զանոնք եւ ըսենք .-

«Ընկերներ'ր, դուք յանցաւոր էք ձեր անտարբերութեան

համար,

«Ինչպէ՞ս կրցած էք տոկալ ձեր վրայ կուտակուած

այսքան ցաւերուն,

«Ամօթ է ձեզի այսքան տկարութիւն,

«Եւ չ'ք այս գերեզմաններէն,

«Եւ զինուեցէ՛ք,

«Պատրաստուեցէ՛ք մեծ կռուին համար . . . » :

Մենք անոնց աչքերուն մէջ պիտի նայինք եւ ուսումնա-
սիրենք ամէն մէկուն հոգեկան արտայայտութիւնը :

Պիտի գիտենք անոնց դէմքերուն կնճիռները,

Պիտի խօսինք այնքան ատեն որ անոնք կարմրին, դեղնին,

Լմբստութեան եւ ատելութեան կրակներով վառին,

Յետոյ մենք ուրախ ու զուարթ պիտի ձգենք զանոնք,

Եւ մեր միտքի պիտի շարունակենք ուրիշ արեւներու եւ
ուրիշ լուսիններու տակ :

Մենք պիտի հանդիպինք բոլորովին օտար ու անծանօթ

դէմքերու,

Բայց բոլորին մէջ ալ մենք պիտի ճաննանք զիրար,

Զինացի ու Էսքրիմօցի,

Հնդիկ ու Պօրնիացի,

Մեքսիկացի ու Աւստրալիացի,

Բոլորն ալ մէկ են մեզի համար :

Մենք աշխարհի դատին համար է որ կը կռուինք :

*
* *

Զգոյշ երբ սալայատակէ սալայատակ կ'անցնինք,
Նիւ Եօրքի մէջ օթօմօպիւնները վայրի վազերու պէս
կը վազեն,

Եւ օրական հինգ հազար մարդու մարմին կը լսեն
Միլիոնատէրները կը վազեն տոլարներու ետեւէն և անոնց
համար մարդկային կեանքը շիւղէն աւելի աժան է:
Փակեցէ՛ք ձեր ականջները որպէսզի աղմուկներէն
չի խլանաք:

Այս Էլէվէյթըմները վերջ չունին:
Անոնք գիշեր ցորեկ տանիքէ տանիք պիտի արշաւեն,
Երկաթները բլքտելով զիրար պիտի հալածեն փողոց-
ներուն վրայ եւ փողոցներուն տակ, կամուրջներուն
վրայ ու ջուրերուն մէջ:

Անոնք աշխատանքային միւս կը փոխադրեն տունէն դուրս
եւ գործէն տուն:

*
* *

Կը տեսնէ՞ք սա ներկարարները,
Երախտներ՝ սեւ ու ճերմակ,
Հինգ սէնթի կօշիկ կը ներկեն,
Բոպիկ ոտքերով ու ծակ տափատներով:
Կաշխատին տունին ու կեանքին համար:
Հազարաւորներ են անոնք,
Ամէն տեղ ու ամէն անկիւն,
Կօշիկ կը ներկեն,
Հինգ սէնթի . . .
Հացի ու կաթի դրամ,
Դեղի ու տօքթօրի դրամ:
Եւ սա փողոցի մանրամասները որոնք ամէն ինչ ունին
Միկարէթ, ձիւթ, ակնոց, կօշիկի կապ,

«Ինչ որ կ'ուղէք բոլորն ալ ունիմ, պարոննե՛ր,
Փողկապ, մատնոց, դերձան, շօքօլա,
Ինչ որ կ'ուղէք . . . :»
«Բրէձը՛լ . . . բրէձը՛լ . . . բրէձը՛լ . . . :»
Խտալական օրէրայի մը պէս ծերունիի մը կոկորդէն
անընդհատ դուրս կը վազէ:
Երկանիւ կառք մը կը քչէ. անիւին մէկը կաղ՝
անդամահատուած վէթէրանի մը պէս:
Կախ չըթներով եւ չոր դէմքերով երախտներ չըջապատեր
են զինք եւ բէնի բէնի ետեւէ կուտան ու քիչ մը
աւելի մուսթարտ կը պահանջեն:
Ուրիշներ, առանց դրամի, կըթներ են պատին ու լորձնա-
չուրթն իրենց ընկերներուն բերնի շարժումներուն կը
հետեւին:
Անոնց ստամոքսներուն մէջ անօթութիւնը կը հառաչէ . . .

*
* *

Ես ձեզ ուրիշ քաղաքներ պիտի տանիմ,
Ֆիլատէլֆիա,
Տիթթօյիթ,
Չիքահօ,
Սան Ֆրանսիսքօ,
Այդ բոլոր քաղաքներն ալ մենք ենք չիններ,
Մենք ենք անոնց իրաւան տէրերն ու ճարտարապետները,
Սակայն ուր որ ալ երթանք Ուօլ Սթրիթը իր արիւնոտ
ճանկերը սրտին մէջ է միւսը ամէն մէկուն:
Սա չողեկառքերը որ կը սուրան հրդեհուած գլուխներով,
Ուօլ Սթրիթն է որ կը պատցնեն իր յփացած մարմնով,
Հեռադրապարաններու մէջէն Ուօլ Սթրիթին ձայնն է
որ կը լսուի:
Եկեղեցիներու զանգակները Ուօլ Սթրիթն է որ կը կանչեն:
Սինէմաներուն մէջ Ուօլ Սթրիթն է որ մեր աչքերուն
մէջ կը խուժէ:

Փողոցի թերթավաճառները Ուոլ Սթրիթի մասին
կը պոռան :

Ամէն տեղ Ուոլ Սթրիթ,

Ամէն ժամ Ուոլ Սթրիթ :

Ուոլ Սթրիթ առասպելային աստուծոյ մը տարադին տակ
կը պատի տեղէ տեղ եւ աղօթագրքեր կը ծախէ :

Ուոլ Սթրիթի խարաղաններուն ձայնը կը խուրի հիւսիսի
գործարաններուն եւ հարաւի բամպակի արտերուն
մէջէն :

Անոր երգը կ'երգեն բոլոր վարձկան գրադէտներն ու բա-
նաստեղծները, քոմբօզիթօրներն ու հոետորները,

Բոլոր դերասաններն ու արուեստագէտները,

«Բալիթիշներն» ու քննադատները :

Ի՞նչ զարհուրելի ու խարդախ համայնաւազ,

Եւ ի՞նչ ստորին գովերգութիւն :

Սնանկացած են բոլոր այս մարդերը :

Մենք կ'ըսենք անոնց .—

«Զանդուածները խաբելու ոճիրը մի գործէք,

Ուոլ Սթրիթը պիտի փլչի

Եւ դուք անոր աւերակներուն տակ պիտի մնաք :

Դարձէ՛ք դէպի ձեր դասակարգը

Եւ անոր հերոսութիւններուն երգը պոռթկացէ՛ք :

Միացէ՛ք զանդուածին,

Եւ անոնց ծափերը փոթորիկներու պէս պիտի լիջնեն ձեր
վրան -

Միայն թէ ձեր աչքերը զանդուածներուն դարձուցէ՛ք

Եւ անոնք պիտի կշտացնեն ձեր հոգիները :»

*

*

*

Դուք տեսե՞ր էք երբէք թէ առաւօտը ինչպէս կը բացուի

Ֆիլատէլֆիոյ վրայ :

Արեւը երբեմն ամօթէն կը բռնուի մշուշի եւ մուխի ու-
տայնի մը մէջ եւ դորշ ու սրճաղոցն ճառագայթներ
կը ձգէ քաղաքին վրայ :

Սիթի Հօլի աշտարակէն Ուիլեմ Բէն առաջին անգամ կը
տեսնէ արեւելքէն փրթած կարմիր կեռաս մը, որ եր-
թալով կ'ածի, կը մեծնայ, ու ոսկեգոյն սկաւառակի
մը ձեւը կ'առնէ :

Երկնաթիռ արարթմաններու ապակիներուն վրայ քիչ
վերջ մեղրագոյն լոյսի նշաններ կ'իյնան,

Մեքենայատիպ սպասաւորներ կը բանան պալատներու
լայն դռները եւ արեւը ներս կը խուժէ տաքութեամբ
եւ հաճոյքով :

Սակայն կան թաղեր, որոնցմէ ներս արեւին մուտքը ար-
գելուած է :

Հոն լոյսը մինչեւ վերջ մութերու եւ փոշիներու մէջ կը
լուծուի եւ աղքատ տուներու ձեղքուած պատուհան-
ներէն ներս կը կաթկթի :

Մարդիկ քիչ անգամ է որ լոյսի մասին կը մտածեն :

Ու կան մարդիկ որոնց առաւօտը կ'սկսէր ժամը հինգին :

Բայց ատիկա գործի օրերուն էր . . .

Հիմայ անոնք իրենց տուններուն մէջ փակուած կը մնան :

Անոնք իրիկունները քուրջերու մէջ կը փաթթուին եւ
ցուրտին ու ձմրան հետ կը ծեծուին :

Անոնց գիշերները երկայն է ու խորունկ . . .

Եւ ցորեկները արտում ու տանջակոծ :

Ու կարծես թէ ալ հատեր է իրենց մէջ ամէն երազ :

Բայց ես տեսեր եմ անդործները միլիոններով,

Տեսայ զանոնք միլիոններով երբ ցոյցի էին ելեր .

Եւ կառավարութենէն կը պահանջէին հաց կամ

աշխատանք :

Անդործներ՝ բը . . .

Իրենց նիհարութեան մէջ տխրաններ,

Մահուան մէջ կենդանութիւն,

Շարժուն թշուառութիւն, լեռներու պէս ամհալ,

Եւ ի՞նչ անհղ կատաղութիւն :

Անդործներու այս ովկիանն անհաւատ,

Ի՞նչ լաղաղ փոթորիկ,

Երբ հասնի ձայնը ահադանդին,
 Երբ կանչէ կոչը կարմիր կրակին,
 Այն ատեն անօթիներու այս բանակը պիտի շարժի նախա-
 պատմական անտառներու պէս
 Եւ պիտի խորտակէ իր թշնամիները ամպակուտակ
 շանթերու պէս :

«Յաւի մէջ դարձնուած միլիոններ»,
 Դուրս եկէ՛ք ձեր առանձնարաններէն,
 Շնչեցէ՛ք դուրսի կենարար օդը լիառատ,
 Եւ բացէ՛ք աչքերը ձեր երկինքին,
 — Համբերութիւնը շատ անգամ վատութիւն է —
 Եւ յաջորդ զօրակոչին ասպարէզ իջէ՛ք պիտի բռունցք-
 ներով եւ սրուած ատամներով:
 Յաջորդ զօրակոչին մեր իրաւունքներուն տէրը պիտի
 ըլլանք մենք »

Ատելութեան եւ վրէժի հաշուեյարդարին պիտի ենթար-
 կենք մեզ շահագործողները .

Մենք անոնց պիտի ըսենք —

Դուք մեզ անօթի ու ծարաւ ձգեցիք,

Դուք մեր աշխատութեան պտուղները գողցաք,

Դուք մեր արիւնները կուլ տուիք,

Անկցի՛ր կապիտալիզմը . . . :»

*

*

*

Տեսէ՛ք ընկերներս, բանւորական երգչախումբն է որ
 կ'երգէ :

Եւ երբ բանւորական երգչախումբը կ'երգէ քաղաքը
 երկրաշարժէ մը կը դողայ :

Այս ի՛նչ փրփրաբերան հովեր կը սուրան օդին մէջէն :

Սանձակոծ կատաղութիւն մը գլուխը կը զարնէ Արեւելք
 ու Արեւմուտք, Հիւսիս ու Հարաւ :

Սփարոսներու անդատարարի մը կը յորդի քաղաքին վրայ :

Բանւորական երգչախումբը կը բանայ իր բերանը բոցա-
 շունչ եւ կրակէ երգեր կը կայծկլտին անոր ահաւանե-
 բուն մէջէն :

Դող է մտեր կապիտալիզմի ոսկորներուն մէջ եւ քաղաքը
 կ'երերայ պղտիկ խաղալիքի մը նման :

*

*

*

Ոստիկանին մէկը կոմունիստ մըն է ձերբակալեր ու բանտ
 կը տանի :

Ո՛վ իմ ընկերներս, ես ձեզի ըսի թէ մեզ արդարութեան
 անունով պիտի պատժեն որովհետեւ անմեղ ենք :

Ու կապիտալին օրէնքը մեր ետեւէն պիտի հասնի, երբ
 ճշմարիտ խօսքեր լսուին մեր բերնէն :

*

*

*

Աղմո՛ւկ . . . աղմո՛ւկ . . . աղմո՛ւկ . . .

Ամերիկա՛,

Դժոխալար մեքենայ :

Իայց ես զգուշացուցի ձեզ,

Մի՛ դարմանաք ու մի՛ ջղայնանաք ուրեմն, երբ սուտ յայ-
 տարարութիւններով ձայնարձակներ ձեր ահանջները
 կը ծակեն :

Եւ ուշտիօներ, ամէն խանութէ, խարդախուած ապրանք-
 ներու եւ թունաւոր ուտելիքներու աժան դիներով
 խաբէ կը ջանան ձեզ :

Հանրակառքերու կճրտոցներ,

Օթօմօպիլներու շփոթներ,

Օղանաւերու բարձրադասի հոնդիւն,

Աղմո՛ւկ, աղմո՛ւկ,

Խլացուցիչ օրքէսթրա, որուն մէջ ամէն ոք թմբուկ
 կը զարնէ :

Ամերիկա՛

Հսկայ ժամացոյց, որուն ամէն մէկ զարկը իր մահուան
կառաւինատը կը դամէ,
Եւ կեանքին վերջին բոլէները կը համբէ:
Ափրիկէ . . . իր բոլոր գաղաններով հոս փոխադրուած,
Մեր բոլոր հրապարակներուն ու շուկաներուն վրայ:
Ամէն մէկ կենդանի կը պատուէ իր կոկորդը աղեկութիւն ու
մահասարսուռ աղաղակով մը:

Ամերիկեան Կապիտալիզմ,
Վերաւոր դադան:
Ամերիկեան Կապիտալիզմ,
Աղմուկներու մէջ խղճուած յիմար,
Դիմափոխուած ապո՛ւշ
Սպիտակ բարբարոսութիւն.
Յա՛ւ

Հեկեկանք . . .
Արցունքներ
Աղմո՛ւկ,
Դարձեալ աղմուկ:
Բաղխումներ,
Արկած օդանաւերու, թռչններու:
Գնդակի մը ձայն,
Գնդացիներ,
Թնդանօթներ,
Սուրերու շառաչ,
Բռունցքի հարուածներ,
Արեան փրփուր,
Մեքենաներու հեծծիւն՝ թռչախտաւորներու

զալլուլթեամբ

Խարաղաններու կայծեր,
Ջրաղացներ, որոնք ոսկոր կը փչրեն,
Սղոցներու կճռտոց
Աղմո՛ւկ . . . աղմուկ . . .
Ամպրոպներ
Կայծակներ՝

Եւ Կոմունիզմի մեծ երգը ներդաշնակ:
Բանտորական երգչախումբը որ այդ մեծ երգին ալիքները
կը տարածէ կը նետէ:
Լէնինի շուքը կը պտտի ամպերուն մէջ:
Քաղաքը չի քնանար,
Կամ կիսարթուն վիճակի մէջ է.
Աղմուկէ՞ն թէ Կոմունիզմէն:
Կապիտալիզմը ամէն գիշեր գէշ երազներ կը տեսնէ . . . :

*
* *

Ամերիկեան քաղաք . . .
Բաղմամբոխ փողոցներով,
Միլիոններ, միլիոններ կ'անցնին սալալատալներուն
վրայէն:

Զիքալօ,
Տիթրոյիթ,
Պօսթօն,
Ֆիլատէլֆիա,
Սան Ֆրանսիսքօ
Ամէն տեղ ալ, ո՛վ իմ ընկերներս, Կապիտալիզմը իր
խնջոյքը կ'ընէ զանդուածներու գլխուն վրայ:
Թմրեցուցիչ հաշիշ մը կ'անցնի բոլոր քաղաքներու տա-
նիքներէն ու պատուհաններէն ներս կը մխայ:
Կապիտալիզմը իր հին յանկերգները կ'երգէ:
Երեւակալական պատմութիւնները կը հոսին Նիալարայի
ջուրերուն պէս:

Նուազախումբերը կ'երգեն մորթուած հաւերու նման:
Ռէտիօները կը խօսին,
Ռէտիօները կը ստեն կը զրպարտեն.
Խորհրդաւոր պահ
Պէտք է խաբել «ամբոխները»,
Զ'ըլլայ որ արթննայ «մեծ դադանը» . . .
Կը խօսի նախադահը «լաւ օրերու» անուշ յոյսերուն մասին

Կը խօսին նաեւ բոլոր եկեղեցիներու խաբերայ

քարոզիչները :

Կը խօսին իրենց գիտցած ու չի գիտցած բաներուն մասին :

Եւ հարկը վաթսու միլիոն ականջներ կը թնդան , կը ցըն-
ցուին , կ'օրօրուին , կը քնանան նոյնատեսակ ձայնե-
րու ակամա վարակ ալիքներուն տակ :

Ամերիկան ականջատէ կը տառապի ,

Իմ ընկերներս , ինծի տուէք ձեր ականջները պահ մը
եւ ես ճշմարտութեան հեղեղներ պիտի թափեմ անոնց
մէջ :

Ես ձեզի պիտի խօսիմ ըմբոստութեան մըրիկներով :

Դուք պիտի լսէք իմ պատգամներս ու պիտի հասկնաք

դանոնք :

Ու ես վստահ եմ որ պիտի հետեւիք ինծի ու միեւնոյն
ճամբաներէն վեր պիտի գրոհենք :

Ու երբ դուք հասկնաք զիս ու շարժիք իմ քայլերուս

բիթմին հետ ,

Այն ատեն Ամերիկան երաժշտական ականջներով պիտի
լսէ այս մեծաթուիչ դիւցաղներգութիւնը որ կ'ընեմ
ձեր բոլորին փրկութեան համար :

Ձեզի է որ կը խօսիմ ,

Ձեզի , որ երէկ խուլ էիք ու համար ,

Եւ սակայն այսօր կը լսէք ու կը խօսիք :

Դո՛ւք որ ձեր հոգիներուն խորը յեղափոխութեան

վառարաններ ունիք :

Դուք , որոնց բռնեցեցները շինուած են ամբակուռ

երկաթներէ :

Դուք կոշտ ձեռքերով բանւորներ ,

Ու արիւնոտած մատներով կանայք ,

Դո՛ւք բոլորդ ալ պատրաստ եղէք վաղուայ հրավառ

սոնակատարութեան :

Տեսէ՛ք կապիտալիզմը կաղացեր է , եւ իր խարխուլ մար-
մինն է որ կը քաշըշէ տեղէ տեղ :

Դուք պիտի տապալէք այսօրուայ կարգերը . եւ նոր ճամ-
բաներով պիտի սլանաք :

Այս իրիկուն հորիզոնները բոցավառ են եւ ամպերէն վար
լուսափրփուր վարդեր կը տեղան :

Կարծիրը ներկեր է մթնոլորտին այտերը ,

Եւ կարծիրը կը շնչաւորուի բոլոր մարդոց սրտերուն

խորը :

*

*

*

Կապիտալիզմը սնանկութեան անդունդն է հասեր :

Առեւտրական տունները կը գոցեն իրենց դռները :

Պանքաները կը նստին աղքատներու ունեցածին վրայ :

Դրամագլուխը կը հոսի Մօրկլենի եւ Բաքըֆէլըրի

զանձերուն մէջ :

Ամերիկան գլուխն առեր թաւաղուր վար կ'երթայ :

Կապիտալիզմը իր ճակատը ժայռէ ժայռ կը զարնէ :

Կը մտածէ ելլի մը մասին որ ոճիրին հետքերէն կը քալէ :

Պատերազմի դժոխքն է որ կը թառի հորիզոններուն վրայ :

Պատերա՛զմ :

Բայց նախազահը կը խօսի «խաղաղութեան» մասին :

Թերթերը «խաղաղութեան» թմբուկը կը զարնեն :

Պատուելիները երկրաւոր «խաղաղութեան» քաղցրա-
հնչիւն երգերը կ'երգեն դոց աչքերով , ու անդոյ
գրախտի մասին կը մտածեն :

Պուրժուա փրօֆէսօրները կապիտալի եւ աշխատանքի հա-
մադրժակցութեան մասին կը ճառեն :

Միջազգային տնտեսական վեհաժողովներու եւ խաղաղու-
թեան դաշինքներու ղաւեշտատրոմները կը բացուին :

Կապիտալիստները իրարու ձեռք կը սեղմեն ու զիրար կը
շնորհաւորեն իրենց «խաղաղասիրական» ջանքերուն
համար :

Մինչ երկրին մէջ ժլտութիւնն ու ծովակալները ,

89-86589

Բարձրաթոշակ ու պատուաւոր բոլոր աստիճանաւորները
կը կրկնեն «գինուած չէզոքութեան» սիրուն կատակը :
Լատին Ամերիկան արդէն սկսեր է արեան խրախճանքներ

ընել :

Ճարոնական իմբէրիալիզմը Չինական հողին վրայ մար-
դակերութեան մարդանքներ կ'ընէ :

Հիթլէր կատողեր է եւ հազար ինն հարիւր եւ տասն եւ չորսի
ուղմափորձերով կը յագեցնէ իր արիւնհախառն երե-
ւակայութեան մեռելահոտ ծալքերը :

Գերեզմաններ եւ դիակներ կը նշմարուին ամէն կողմ :

Սուիններ երկինք կը բարձրանան եւ վար կ'իյնան :

Թնդանոթները կը պոթկան մէկ անգամէն եւ կը լռեն :

Օղանաւերը ձերմակ դըռնակներով թչնամիւն կողմը
կ'անցնին ,

Ու գինւորները ալ չեն կրակեր իրարու . . .

Անոնք կ'ուլան իրենց յիմարութեան վրայ :

Եւ կը գրկուին իրարու հետ եղբայրական

ողջադուրումներով :

Ամերիկա՛ դէպի ո՞ւր . . .

Կապիտալիզմը կանգնած է թումրի մը առջեւ :

Մօտեցեր է վախճանը :

Ու երբ դուք օր մը լսէք համաշխարհային պատերազմի

մասին ,

Քէյն ատեն ո՞վ իմ ընկերներս , թող ձեր աչքերը դէպի
Ուաշինգթըն դառնան :

Գիտցէ՛ք որ այդ օրը կարմիր դըռնակը Սպիտակ Տան դա-
գաթը պիտի ծածանի ,

Եւ Լէնինը պիտի տիրէ աշխարհին . . .

*

*

*

Հիւսիսէն հարաւ խոշոր աղտոմանդներու պէս բլուրներ
կան մեր ճամբուն վրայ :

Հեռուէն բարձրաբերձ լեռներ իրենց վեհալիստ գագաթ-
ները երկինքի կապոյտին մէջ կը խրեն :

Մենք անտառներ ունինք հինգհարիւրամեայ ծառերու եւ
վայրի պտուղներու , որոնք լեռնակողերուն վրայ
փռուած են ամեհի դարունհերու պէս :

Հայնատարած գետեր՝ պղտոր ու վճիտ ջուրերով , կը
խառնուին Միսիսիպիի յորդահոսան ու համատարած
խոյանքին :

Վապոյտ լիճերուն վրայ կանանչաղօծ ամպեր կը պտտին :
Հովը սաստիկ կը վազէ եւ երբեմն խօլական շուրջպարեր
կը դառնայ հարաւի երկինքներուն մէջ :

Ճրբեմն ան իր մրրկահաւազ յորձանքին մէջ քաղաքի մը
ականջներուն կը փակի եւ դայն կրկնայի թը պէ՛ս եր-
կինք կը հանէ :

Քայց երթանք , ասֆալթէ լայն ու անհատնում պողոտա-
ներով , որոնք չուանացանցի մը պէ՛ս նետուած են
Ամերիկայի վրայ :

Պմ ընկերներս , չտապե՛նք , որովհետեւ մենք կուղենք
չափել Ամերիկայի լայնքն ու երկայնքը .

Մեր ճամբորդութիւնը տակաւին մեզ հաւաւոր երկինքներ
պիտի տանի այս հսկայ վրանի հովանիին տակ :

Մհաւասիկ ձեզի Հարաւը սեւ . . .

Հարաւը Վիրճինիական արիսթոքրատիայի ,

Եւ պարտադիր աշխատանքի ,

Հարաւն ահաւոր ,

Պւր դար մը աւատական ստրկատիրութիւնը նախնիներ
գործեց ,

Մինչեւ որ սուրի եւ արեան միմոսական կոտորածէ մը
յետոյ ան փոխակերպուեցաւ կապիտալիստական
ստրկատիրութեան :

Նայեցէ՛ք այս ծովէ ընդարձակածաւալ դաշտերուն , որոնց
վրայ բամբակի լուսաբաշ աստղաշխարհ մը կը
վէտովէտի :

Նայեցէ՛ք մինչեւ հեռուի սահմանները ուր բամբակը
ծխախոտին հոտը կը ծծէ :

Այս բոլոր տարածութիւնները սեփականութիւնն են մէկ
մարդու :

Հարաւի ստրկատիրոջ . . .

Որ իր աղնուական արիւնով կը պարծենայ եւ հատորներ
ունի սերնդաբանական՝ իր այսօրուայ արիւնը առա-
ջին դաղթողներու հետ կապող :

Թէքսաս ,

Ալապամա ,

Լուիսիանա ,

Թէնիսի ,

Հարաւ իր սպիտակ տէրօրով ,

Սպիտակ հիւծախտով :

Հարաւ իր արծաթէ գերեզմանին մէջ այս լուսափրփուր
դաշտերուն վրայ :

Ծնչեցէ՛ք այս տաք ու կիզիչ օդը եւ ձեր քիմքերը շահա-
գործուած աշխատանքի այրուցքով պիտի կսկծան :

Բամպակի ամէն մէկ փրփուրին վրայ սեւ քրտինքի մը
վշտածոր աղը կայ ծանր :

Առաւօտուն դանք այս դաշտերուն վրայ :

Առաւօտուն երբ լայնաբերան արեւ մը պրոնդէ , հարոր-
րոք ճառագայթներ կը տեղայ :

Հասարակածային տաքութիւն մը կը լայննայ ու հեղձու-
ցիչ շունչով մը կը քսուի քրտնաթոր մարմիններուն :

Այս բոլոր մարդիկը որոնք արեւուն հետ դուրս ելան , դո-
հերն են այդ նոյն արեւին , որ այրեր ու սեւցուցեր է
բոլորին ալ դէմքերը :

Ծեր , կին , երախայ , մատաղատի աղջիկներ ցրուած են
դաշտին վրայ :

Բամպակահաւաք :

Սնոնց կըած շուքերը կիյնան արծաթէ ծովուն վրայ , որ
երթալով արեւին բոցեղ շունչով կ'ալեկոծի եւ սոուե-
րախաղ մը կ'սկսի :

Խարաղանը պատրաստ է ամենուն դիտուն :

Փիղի մարմնով եւ գոմէշի գլխով մարդիկ կը հսկեն աշ-
խատողներուն վրայ :

Աւ չռա՛խկ . . . կ'իջնէ հարուածը երբ մէկը շունչ մը
կ'առնէ եւ մէջքին ոսկորները կը շտկէ պահ մը :

Հարսին մէկը կը մարի եւ բամպակի կոյտի մը վրան
կ'իյնայ :

Արդանդին մէջէն անօթի դաւակն է որ կը խլրտի , մինչ
արեւին տակ ձգուած երախան կտոր մը հացի հա-
մար կ'ուլայ :

«Տարէ՛ք դայն այստեղէն ,» կը հրամայէ հսկիչը ,

«Այլեւս չի կրնար աշխատիլ , հիմայ թափ տուէ՛ք ձեր
մատներուն :

Շռա՛խկ . . .

Հարուած հարուածին հետքը կը լղէ . . .

Աւ մարդիկ կ'աշխատին անընդհատ , ցաւով , տառապան-
քով , քրտինքով :

Յոգնա՛ծ . . .

Անհոգի՛ . . .

Դիակնե՛ր . . .

Կ'աշխատին որքան որ կրնան եւ իրիկունը կը կծկուին
իրենց ցածիկ խրճիթներուն մէջ ուր կեանքի զար-
հուրանքը հազարատամ վիշապի մը պէս կը պառկի
իրենց երեւակայութեան մէջ :

Հարաւի արիսթոքրատի սակայն նոյն գիշերը սառցամե-
քնաններով զովացած իր պալատին մէջ պարահանդէս
կ'ուտայ :

Լոնտոնի մէջ բամպակին գինը բարձրացեր է ,

Օրալարձերն ալ կրնայ կրճատել ,

Ան քաղցած կ'ղգայ ,

Ծարաւ է շահագործումի ,

Կը պարպէ բաժանիները շամբայնի ,

Հարաւի կապիտալիզմը գիշերները բամպակ ու ծխախոտ
կ'երաղէ :

Եւ իր ականջը Լօնտօնի, Ձիքակօյի եւ Նիւ Եօրքի սակա-
րաններուն է լարուած:

Տօլարնէ՛ր, տօլարներ, տօլարներ,

Աւելի տօլարներ,

Սեւ քրտինքներով,

Աղի արցունքներով

Անէծքի եւ հայհոյութեան թոյներով վարակուած

տօլարներ,

Հարաւը տօլարներու գերի,

Հարաւը արեան ծարաւ

Հարաւը սեւ գերեզմանոց:

*

*

*

Իմ ընկերներս, դուք Հարաւը չ'տեսաք տակաւին իր
բոլոր զարհուրանքին մէջ:

Դուք չ'տեսաք զայն երբ ան իր խելքը հովերուն կը նետէ
եւ բերնէն փրփուրներ կը թափէ:

Հարաւ՛ը . . .

Երբ ողջ զոհեր կուղէ լափելու համար . . .

Մարդկային տաք արիւն . . . :

Դուք հանդիպած էք երբէք ծածկուած դէմքերով եւ սա-
տանայի աչքերով ձիաւորներու,

Սպիտակ սաւաններ կը ձգեն անոնք իրենց վրան եւ գիշեր-
ները դուրս կ'ելլեն ուրուականներու պէս:

Եւ մեր Հարաւի սեւ եղբայրները տակաւին կը հաւատան
թէ ուրուականներ կան, որոնք գիշերները մութ ան-
կիւններու մէջ կը սողան:

Այդ ձիաւորները Գու Քլիւքս Քլաններ են:

Հարաւի կապիտալիզմին դահիճները:

Իրենց հողիներուն մէջ դարերու բարբարոսութիւնն է
կուտակուելը:

Որոնք կը սիրեն մարդու միսը հում,

Եւ ոսկորներ կը կրծեն,

Լինչահարողներ,

Կապիտալիզմը դիւահարած . . . :

Տեսէ՛ք, փողոցին մէջ ութսունամեայ ծերունի մը կը
քաշքշեն,

Ձեռքերէն կապեր են շղթայ մը եւ կուրծքը քարերուն
կը զարնեն:

Երբեմն մէկը աքացի մը կ'ուտայ մէջքին եւ կողէն դաւա-
ղանի մը ծայրը կը միտէ:

Արիւնուշտ լինչահարողներու ամբոխ մը զոհը կը տանի
քաղաքէն դուրս՝ անտառին մէջ:

Հոն ծերուկը ծառի մը կը կապեն եւ դանակի մը ծայրով
աչքին մէկը կը ճեղքեն:

Լոյսը շատոնց չուեր է միւսէն, երբ օր մը խարաղանին
կոթը դպաւ անոր:

Երկաթէ գնդով մը կը փշրեն խեղճին ճակատը, որմէ
արիւնը դուրս կը ժայթքի եւ կարմիրով կը ներկէ
ոճրագործներու դէմքերը:

Կատաղած մէկը կը խածնէ սեւին ականջը եւ կը պոռա

«Մեռցուցէ՛ք անիծեալը . . . »

Բռունցքի եւ քարի հարուածներ կ'իջնեն դէմքին վրայ,
մինչեւ որ արեան եւ վէրքի խառնուրդ մը ցաւին ու
հոգեվարքին կնիքը կը դնէ հոն:

Ու յետոյ ոտքերէն կը կապեն ձիու մը ետին որ
քառասմբակ կ'արշաւէ,

«Արի՛ւն . . . արի՛ւն . . . » կը դոյնեն բոլորը մէկ իրենց
մատները լղելով:

Ի՞նչ էր մեղքը ծերուկին, որուն դիակին վրայ երկու
չուներ իրարու կոկորդ կը պատուեն հիմա:

Ան համարձակեր էր պոռալ . . .

«Ա՛լ կը բաւէ, անիրաւ . . . »

Երբ հսկիչը ոտքերուն տակ սեւ գործաւոր մը
կը ճգմէր . . . :

Ուրիշ սեւամորթ երիտասարդ մը յիսուն սէնթի իր չաքա-
թականը ուղեց տիրոջմէն, որ մերժեք էր վճարել:

Կռիւ . . . :

Պէտք է մորթել . . .

Ոստիկանները բռնեցին զայն ծառաստաններուն մէջ ու
ամբոխին յանձնեցին ,

Կը պառկեցնեն գետինը ու խոշոր քար մը կը ձգեն դանկին
վրայ :

Յաւէն յանկարծ կը ցնցուի ու գերմարդկային ուժով մը
կը ճողոպրի մարդասպաններուն ձեռքէն :

Կը հասնի հիւանդանոց , ուր կը կապեն իր գլուխը վէրքով
ուռած :

Վրայ կը հասնին լինչահարողները :

Կը վերցնեն վիրաւորը անկողնէն ու կը տանին քաղաքին
ծայրը :

Կը փրցնեն գլխուն կապերը ու կը քերթեն մորթը :

Արիւնը կը հոսի յորդ ու երիտասարդը ցաւէն քարացած՝
կիսանուաղ է արդէն :

Կը կապեն ոտքերը եւ գլխովար ծառէն վեր կը քաշեն ու
յանկարծ կը ձգեն վիրաւորը գլխուն վրայ , որ դաշոյնի՝
մը ծայրին կը դաժուի :

Այնուհետեւ դանակով մը կը մորթեն զոհը ճիշդ ախպէս
լինչպէս ոչխար մը :

Գլուխը կ'առնէ մէկը եւ գնդակի մը պէս վեր կը նետէ :

Ուրիշ մը թեւը մէկ կողմ կը չարտէ :

Դանակի ճեղք մը աղիքները դուրս կը թափէ :

Վիզէն վար արիւնը տաք կը հոսի եւ կը լճանայ խոտին
վրան :

Ամբոխը կը հեռանայ դայլերու վոհմակի պէս ,

Ամէն մէկը իր նախճիրով հպարտ ,

Արիւնով գինով :

Գիշերը երբ անտարբեր լուսին մը ճերմակ ներկ մը կը
սրսկէ անդամահատուած դիակին վրայ , ազդանքները
գիրար կը կտցահարեն աղիքները բերնէ բերան

քաշելով :

*

*

*

Այսպէս է Հարաւը մեր , ո՛վ իմ տրամաթախիծ
ընկերներս :

Բայց դուք պիտի չ'յուզուէիք ,

Ու տկարութեան ոչ մէկ նշան . . .

Մինչդեռ ձեր աչքերը խոնաւցեր են ,

Ու կը տեսնեմ որ ձեր սրտերը արագ կը բարախեն :

Չեմ դատապարտեր ձեզ ,

Բայց չեմ ներեր երբէ՛ք ձեր տկարութիւնը :

Ոգի առէ՛ք

Եւ եթէ կ'ուզէք ինծի հետեւիլ ,

Քաջութեամբ դատեալդուեցէք փոխանակ խղճահարուելու

Եւ յեղափոխութիւն քարոզենք Հարաւի սեւերուն ,

Ու կռուինք անոնց հետ կողք կողքի :

Ըսենք անոնց .—

«Եղբայրներ ու քոյրեր ,

Ուշքի եկէ՛ք ,

Դուք մարդեր էք ,

Ու մարդու պէս ապրելու իրաւունք ունիք :

Կապիտալիզմը ձեզ անասուններու տեղ է դրած ,

Ձեր մարմինները մեքենաներու տեղ կը դործածէ :

Ձեզ կը չարչարէ ,

Ձեզ անօթի կը ձգէ ,

Ձեզ իրարմէ կը բռնէ ,

Ձեզ կ'սպաննէ ,

Ձեզ Լինչով կ'ուտէ . . .

Ձեզ կ'ոչնչացնէ . . .

Արթնցէ՛ք . . . : »

Ու անոնք կարող են յիշաւի օր մը ոտքի կանգնիլ ,

Քին առեն ,

Ա՛հ այն առեն

Պեւ Հարաւը եւ սողիտակ Հիւսիսը ,

Եւ Յրեւելքը ու Արեւմուտքը ,

Բեւեռներու սառերով եւ ուկիանոսներու ջուրերով խեղ-
դամահ կ'ընեն կապիտալիստ Ամերիկան,
եւ իրենց իշխանութեան փառքը կը հաստատեն այս
երկրին վրայ:

Կոմունիզմը հոս ալ կուգայ:

Տեսէք սեւամորթերը ինչպէս կը ճանչնան դայն. իրենց
մէկ եղբոր պէս:

Եւ Հարաւն ալ ահէն կը դառնայ . . .

Կարծես վիթխարի ուրական մը դայն երկինք կը հանէ:

Երկինքը խաւարեր է կապիտալիզմին վրայ,

Կոմունիզմի կայծակները կը փայլատակեն սեւ ամպերուն
մէջէն . . . :

Կապիտալիզմը թող սոսկայ:

Հարաւը կ'արթննայ,

Լինչի Հարաւը,

Ահի Հարաւը,

Մահի Հարաւը . . .

*

*

*

Ձմեռը երբ կատաղութենէն իր սպիտակ մազերը հովերուն
կ'ուտայ,

Մերկ ծառերուն կը փաթթուի եւ իրարու կը դարնէ
դանոնք:

Երբ ձիւնը կ'իջնէ մեր տանիքներուն վրայ,

Եւ գիշերները օդը կը սառի սպառնալից ամպերու ծան-
րութեան տակ,

Հարուստը երբ իր տաքուկ սենեակին մէջ հաճոյքի համ-
րիչներով կը խաղայ,

Այն ատեն, իմ տրտում ընկերներս,

Գիտցէք որ միլիոնաւորներ կան այս երկրին մէջ որոնք
ձմեռը իրենց ծոցին մէջ կը ննջեն:

Միլիոններ, քուրջերու մէջ փաթթուած,

Յուրաքանչեւ դողահար . . .

Որոնց կողակները գիրար կը ծեծեն,

Ֆւ. որոնց ատամներուն մէջ կը փոշիանայ իմաստը
կեանքին . . .

Երբ հարուստը քրտինքէն կը մերկանայ, աղքատին գիտիլը
փողոց կը մնայ:

Բաղաքակրթութիւնը իր մեռելներն ալ հուղեր թաղել:

Ոճրածին մայր՝ որ իր դաւակները կը խեղդէ . . .

Երբ ամպերը սեւ ոստայնի մը պէս կը հիւսուին
քաղաքին վրայ,

Եւ շառաչիւն տպտակի մը նման վար կ'իջնեն:

Երբ բեւեռային քամին հիւսիսի մէջ գինովցեր է եւ գէշ
երազներով կը գալարուի ու կ'իյնայ մեր դռներուն
առջեւ:

Փլօրիտայի մէջ արմաւենիները եւ պանանեսի ծառերը
թարմ կ'ըլլան կեանքի հեղուկով:

Հարաւի դաշտերուն վրայ ծաղիկները կայծկլտուն հրդեհ-
ներ կը ձգեն:

Օդը կ'օրօրուի դաղթական թռչուններուն սիրատարի
երգերով:

Ասիկա այն ժամանակն է երբ էգ այծեամբ արուն կը
փնտռէ

Եւ բնութիւնը անհուն սիրերգութեան մը հոգեպարար
շունչով կ'ողողէ ամէն ինչ:

Երբ հիւսիսը ձիւնէ երկինքներուն տակ թմրած է, հա-
րուստները կը հաւաքուին Մայամիի դաղջ ծովափ-
ներուն վրայ եւ իրենց ծոյլ կեանքերը հաճոյքի օր-
բաններուն մէջ կը ձգեն:

Հոս կը հաւաքուին՝

Բոլոր միլիոնատէրները,

Աւաղակները,

Գսակահատները,

Շահագործողները,

Պետական մարդիկ,

Դերասանուհիները,

Բաղաքապետները,

Վէնէրախտաւորները,

Ապուշները

Եւ շատակերները:

Տաք աւաղներու եւ դաղջ ճառագայթներու մէջ կը թաղուին եւ կը դիտեն ծովը որ կարծես թէ սոսկ իրենց համար եղած ըլլար:

Մարմարաշէն բոլոր պանդոկները վարձուած են ալստեղ: Գիշերները տանիքներու վրայ կը շարունակուի խրախճանութիւնը:

Սեղանները կը շարուին,

Եւ ծուլութենէն յոգնած մարդիկ կուգան քով քովի,

Բոլորն ու լողանքի կիսամերկ ծածկոյթներով:

Վաթսունամեայ ծերունի մը, որ սպիտակ մօրուք ունի, իր ծունկին վրան կ'առնէ աղջնակ մը որ հաղիւ քսան կ'երևի:

Կը համբուրէ դայն վաւաչտութեամբ եւ աչքերուն մէջ կը նայի փոթորկոտ աշունի մը պէս որ դարունն է գրկեր: Լուսինը վերէն վար կը հոսի շողերոյ լոյսերու մէջէն:

Ծովը կը ծփայ ծառերուն ծիծղուն ծափերուն տակ:

Կիրքը կը խնդայ:

Սատանան կուլայ ուրախութենէն:

Ամօթը դլուխն առեր ծովն է նետուեր,

Մայամին այս գիշեր բողանոց է դարձեր . . . :

*

*

*

Հոլիվուտ . . .

Ինչո՞ւ համար ձեր աչքերը կը չլանան լոյսերու

առատութենէն,

Բայց, կեցէ՛ք պահ մը այս չքեղ պարտէզին դռան առջեւ

Ուր հարիւր հազարաւոր մարդիկ իրենց սրտերը

ողջակիզեցին:

Իրենց սրտերը փառքերու եւ աստղերու լոյսերուն մէջ

վառեցին:

Հոլիվուտ . . .

Մեղքի անտառ,

Ուր անմեղութիւնը դառնուելի մը պէս մորթուեցաւ,

Երբ առաջին լոյսը սլալաց անոր երկինքին վրայ:

Հոլիվուտ . . .

Աշխարհի մէջ ուրիշ աշխարհ մը նոր՝

Միլիոնատէր դերասաններու:

Ֆիլմի թագաւորութիւն,

Ուր դրամի սիրոյն հեշտանքը աճուրդի է հանուած,

Հոլիվուտ . . .

Խեղակորոյս Ամերիկան իր անբարոյութեան դասերը անկէ կ'առնէ,

Ուր ամէն մարդ տարին տասն անգամ կ'ամուսնանայ:

Անկողին փոխելը այնքան դիւրին է հոն, որքան հին

հագուստ մը:

Հոլիվուտ . . .

Ուր կապիտալիզմի դառամած դէմքը կը ներկեն արթիւ-

թիք ձեռքերով եւ արթիւթիք դոյներով,

Եւ յաւիտենական երիտասարդի մը պէս կը ներկայացնեն

դառամած այդ աւաղակը:

Հոլիվուտ . . .

Խաբէրայութեան ճարտարարուեստ,

Որուն դեղահատերը

Երջանիկ հնազանդութեան,

Համբերութեան

Եւ յոյսի թմբիրները կ'ուտան մեր երակներուն:

Հոն կը պատրաստուին գլուխ դործոց պատկերներ

«սիրով» ներկուած . . . :

Մերկ սրունդներ,

Ծիծեր, բաց, պարտէզի կեռասներուն պէս,

Գրգռիչ . . .

Ձգայախար,

Գիրկընդխառնումներ . . .

Տա՛ք,

Ֆիլմեր որոնց մէջ համբոյրներու պատերազմ կայ
 Եւ հարուստ հերոսին «սէրը» միշտ կը յաղթանակէ,
 Աղքատ աղջիկն ու օտարական տղան միշտ անձնասպան
 կ'ըլլան:

Փրօփականտի դասագրքեր՝
 Ամերիկեան դրօշակներով կողաղարդուած,
 Որոնք կը սորվեցնեն մարդ սպաննելու եւ «հայրենիքին»
 պատիւը ոճիրով պաշտպանելու արուեստը նորին:
 Երբ ներս մտնէք թատրոններէն, ո՛վ իմ ընկերներս,
 ձեզ դաւաճաններ պիտի կոչեն եթէ ղինորին քաջու-
 թիւնը չ'ծափահարէք, եւ աստղաղարդ դրօշին առջեւ
 չ'խոնարհիք:

Հոլիվուտի ֆիլմերուն մէջ կեանքը յաւիտենական
 թաղաւորութիւն է,

Ամերիկեան երջանիկ ընտանիքներու դրախտ,

Ամերիկեան անիւներու վրան կը քայլէ հոն:

Եւ ամէն դործաւոր կանանչ բլուրի մը վրայ ամառանոց
 մ'ունի:

Հոլիվուտը իր մերկ մարմինը կը ցուցնէ, որպէսզի կիրքէն
 դողահար մարդիկ հաշիւամոլներու պէս իր ոտները
 լղեն:

Հոլիվուտ կը դովէ գէր փօլիթիշններն ու նենդ
 կատաւարիչները:

Ան ոճիրը հերոսին դահին վրան կը բաղմեցնէ
 Եւ գլուխը պատուի ու մեծութեան թաղերով կը զարդարէ:

Այսպէս է Հոլիվուտ,

Այսպէս է Ամերիկայի Հոլիվուտը,

Այսպէս է Ուօլ Սթրիթի Հոլիվուտը,

Լոյսերու մէջ բռնկող այս անամօթ մերկութիւնը,

Կրքոտ գերասանուհիներու բողանոց,

Հոլիվո՛ւտ,

Աղամանդաշող անուն,

Որուն մէջ «աստղեր» կը վառին,

«Աստղեր» կը մարին,

Եւ սահայն յաւէտ կը փայլի անբարոյութեան այս աղա-
 մանդը խաղաղականի կասկոյտ ջուրերու մէջէն դըտ-
 նւած . . . :

*

*

*

Որքա՛ն վիշտ ու թախիծ կայ ձեր դէմքերուն վրայ,
 Ո՛վ իմ հերոսական ընկերներս,
 Դուք որ լոյսի եւ խաւարի,
 Յոյսի եւ զրկանքի ճամբորդութիւնը ըրիք իմ հետս:
 Ժպտեցէ՛ք,

Զ'ըլլայ որ ձեր կամքը երերայ,
 Եւ չ'ըլլար որ կքիք ձեր տեսած ոճիրներուն եւ անիրաւու-
 թիւններուն ահաւորութեան տակ:

Մենք տակաւին ընելիքներ ունինք:

Մենք տակաւին մոռցուած մարդոց պիտի այցելենք եւ
 այրիներուն միտթարութիւն պիտի ըլլանք:

Որբերուն պիտի օգնենք,
 Եւ բոլոր իրաւադուրկներու դատին պաշտպաններ պիտի
 ըլլանք:

Դուք տեսա՞ք արդեօք այն թարմաշունչ աղջիկները,
 որոնք մեզի հանդիպեցան երբ տակաւին անբարոյու-
 թեան դէմքը չէինք տեսած մենք:

Կը յիշէ՞ք անոնք ի՞նչ արուեստական ժպիտներով
 մօտեցան մեզի:

Թախսանձագին բան մը կար անոնց նայուածքներուն մէջ:
 Անոնք մեզի ըսին .-

«Մենք կը ծախենք ձեզի մեր մարմինները,

Մեր ամբողջ ունեցածը . . . »

Ու կը յիշէ՞ք ինչպէս անոնցմէ մին երբ նուէր մը օտաջաւ

մեղմէ, մեր բոլորին ալ վիզին փաթթուցաւ,

Եւ լացաւ աղիողորմ ձայնով:

Մեզի պատմեց իր տխուր կեանքին պատմութիւնը:

«Ստիպուած էի, ըսաւ, որպէսզի ծնողքս չի մեռնին:»

Ու մենք անկէ յետոյ տասնեակ հազարներ տեսանք,
Բոլորն ալ նոյն դառնակակիծ, մատաղ հողինները . . .
Մենք հանդիպեցանք տարիքոտ մայրերու ալ, որոնք նոյն
առեւտուրը կ'ընէին պատառ մը հացի կամ տաք մահ-
ճակալի մը համար :
Նոյն իսկ մենք տեսանք ծեր կիներ . . .
Չորցած ծիծերով եւ թորչոմած շրթներով, որոնք պատ-
րաստ էին դինովի մը հետ դրկուելու ճաշի մը դնով :
Մենք տեսանք այդ բոլորը եւ մեր հողինները հուրով ու
արդահատանքով լեցուեցան :
Մենք տեսանք այդ բոլորը ու գոչեցինք .—
Անպատիւ կապիտալիզմ :

* *

Սիէթլի մէջ անդործներու բանակ մը քաղաքապետարանն
է դրաւեր :
Ուսմակալարութիւնը ռամիկին դէմն է ելեր :
Կառավարութիւնը զինուոր է հաներ . . . :
Արցունքի ռումբեր, զնդացիներ, սուիններ . . .
Աւել Սթրիթին աչքերը չիլ կը նային :
Կառավարիչին հեռախօս կ'երթայ, որպէսզի զինուորական
ջոկատ մը զրկուի Ուել Սթրիթի պաշտպանութեան
համար :
Արագահարուածներ կը շարունակէ քառասն-յարկեայ չէն-
քերու դռներուն եւ պատուհաններուն առջեւ :
Պանքաներուն առջեւ դրուած պահակներուն թիւը կը
կրկնապատկուի :
Իլլինոյի մէջ գործաւորները գործադուլ են
յայտարարած :
Նիւ Ինկլէնտի հիւսուածեղէնի եւ կօշիկի գործաւորները
վիքիմի են կազմեր . . .
Ուել Սթրիթ կը գինուի :

* *

Քառասուն եւ ութը նահանգներու մայրաքաղաքներուն
վրայ քաղցարչաւ կայ այսօր :
Ամերիկան հաց կը պահանջէ . . . :
Հա'ց, աւելի' հաց :
Ուել Սթրիթը նորէն կը սարսռայ :
Ուաշինկթըն կարծես հրդեհէ մը պաշարուած է
խոստումներ . . . խոստումներ . . .
«Ամէն ինչ պիտի տանք ձեզի . . .
Քիչ մըն ալ համբերեցէք . . . : »
Մենք կ'ըսենք կապիտալիստներուն .—
«Ամեն ինչ պիտի առնենք ձեզմէ,
Քիչ մըն ալ համբերեցէք . . . : »
Ուել Սթրիթ կը գինուի :
Երբ հովը քիչ մը սաստիկ կը փչէ . . .
Ուել Սթրիթ կը գինուի :
Ուել Սթրիթ վախէն նապաստակ է դարձեր :
Ուել Սթրիթ ջերմ ունի :
Մահացու ջերմ :
Կապիտալիզմը փետուրի պէս օդին մէջ կ'երերայ :
Պղպջակի մը պէս կը ծաւալի . . . :

* *

Ամերիկա' . . .
Որուն գտնաւորուն մէջ կուտակուած է ոսկիներու
աշխարհ մը .
Համատարած աղքատանոց մըն է
Քասն միլիոն անդործներով,
Քառասուն եւ երկու միլիոն անօթիներով :
Ամերիկան այսօր հացի փշրանքներով կը կերակրէ այդ
միլիոնները :
Երէկ կ'ամչնար պետական նպաստ տալ

«Երբ մարդիկ նպաստ կ'ստանան, ծուլութեան կը վար-
ժուին», կ'ըսէր ճարպահոտ Հոսկըր:
«Թող անոնք մեռնին, սովահար ըլլան, եւ աշխատասէր
մնան», կը տրամաբանէր Հոսկըր, որ օրական ութն
անգամ սեղան կը նստի եւ շատակերութենէ կը տա-
ռապի:

Այսօր պետութիւնը իր միտքն է փոխեր . . .

Մեծ քաղաքներու մէջ անօթիներ կողոպուտի սկսան:

Խանութներու ապակիները ջախջախեցին եւ հաց ու ուտե-
լիք յափշտակեցին:

Աղարակապանները դործադուլ կ'ընեն:

Պէտք է ուրեմն անօթիներուն քիչ մը հաց տալ որպէսզի
դանդաղօրէն մեռնին:

Եւ Ամերիկա իր դաւակները կը կերակրէ այս նեխած խո-
հանոցին մէջ ուր խոհարար կայ ու կերակուր չ'կայ:

Եւ մարդիկ սովն է որ կ'ուտեն, մահը կը խմեն եւ գերեզ-
մաններու մէջ կը ներհեն:

*

*

*

Կապիտալը կը հաւաքուի սակայն կեդրոնը . . . :

Միլիոնատէրները օրէ օր աւելի ու աւելի կը յղփանան
իրենց եկամուտներուն հաճոյքովը:

Վայելքը ամէն ժամ անոնց փարթամ տուններուն մէջն է:

Քառասուն հատ սպասաւոր կը պահէ ամէն միլիոնատէր,
եւ տարուայ չորս եղանակներուն հետ իր բնակավայրը կը
փոխադրէ տարրեր կլիմաներու տակ:

Որսով եւ կօլֆով կ'անցնէ իր ժամանակը

Եւ Ռօլֆ Ռօյսերու մէջ նիկրօ շօֆէօրներով կը պտտի ծառ-
ուղիներու վրայ:

Օֆիսին աղջկաները կը համբուրէ,

Սեռային աղտոտ կատակներ կը պատմէ լուրջ պահերուն
մէջ:

Միլիոնատէրին կեանքը ճոխութիւն է, ղեղխութիւն է,
անբարոյութիւն է:

Սն զիշերները նուազախումբեր կը վարձէ:

Եւ հոշակաւոր պարուհիներ կը հրաւիրէ իր տունը,
կը խմէ լիառատ շամբայն, որուն մէջ գեղեցիկ գերասա-

նուհի մը իր մերկ մարմինն է լուացեր . . . :
Փարիզէն բերուած սեռազրգիւ պատկերներու հատորներ
կը թղթատէ:

Իսկ տիկինը . . .

Ո՛հ, ան կը բանայ իր կուրծքը եւ ծիծերը անուշահոտու-
թեամբ շփել կուտայ տան սպասաւորին:

Էրմին մուշտակը ուսին օրէրա կ'երթայ:

Օրէրա կ'երթայ ցուցնելու համար նախ իր մերկութիւնը,

իւր աղամանդեղէնները,

իւր հագուստին ծայրերը,

իւր սրունդները,

Եւ իր ժառանգուած ձեւերը, երբ բեմին քովն է նստեր եւ

հեռադիտակով դերասանին քթին կը նայի:

Միլիոնատէրը կը վայելէ ամէն տեղ,

Ամէն ինչ,

Աղքատն է որ իր «բաղդին» համակերպ կը չորչորուի չը-

քաւորութեան եւ շահագործումի լուծերուն տակ:

Կապիտալիստը կը մտածէ իր շահերուն մասին,

Կը մտածէ իր կօլֆին,

Կնոջ բարեկամուհիին,

Օֆիսի աղջկան ծիծերուն,

Այսինչ դերասանուհիին նկարին եւ սրունդներուն,

Նաւապոտոյտներու,

Շամբայի . . .

Համբոյրի,

Կիրքի,

Յագեցումի,

Նորէն կիրքի,

Դրամի . . .

Յիրքի մասին:

*

*

*

Մեր քաղաքներուն մէջէն կոմունիզմը կ'անցնի,
 եւ տեսէք ինչպէս հասակ է առեր այս պատանին:
 Իր բազմութիւնները այնքան հուժկու են,
 Ու աչքերը այնպէս կենդանի ու հրաւառ,
 Ան աղքատին դուռը կը բաղխէ եւ ժպիտ ու համբոյրներ
 կը ձգէ:
 Ան կ'ողջունէ ու կ'ողբերէ բոլոր չքաւորները,
 Զրկուածները,
 Շահագործուածները.
 Անտէրները,
 Տառապեալները,
 Բոլոր անոնք որ ծարաւի են արդարութեան սիրոյ,
 Ու երբ այս պատանին հարուստներու թաղէն կ'անցնի,
 միլիոնատէրները մահուան դռնը կ'առնեն եւ օգնու-
 թեան աղաղակներ կ'արձակեն:
 Կը ձերբակալեն կոմունիստ պատանին ու դատարան
 կը տանին:
 «Յանցաւոր է», կը յայտարարէ դատաւորը,
 «Ան տարօրինակ խօսքեր կ'ըսէ, զորոնք երբ ժողովուրդը
 հասկնայ մենք կ'որսուած ենք:
 Յանուն օրէնքի, պատժեցէ՛ք զայն:
 Լեզուն հանեցէ՛ք ամէնէն առաջ:
 Ու նայեցէ՛ք որ բանտէն կենդանի դուրս չ'ելլէ:
 Վտանգաւոր է ան մեղի համար:»
 Ամերիկեան ռատիկանութիւնը գլուխը կ'անցնի միջնա-
 դարեան տանջանքի գործիքներուն:
 Հաւատաքնութեան Ատեանը հոս կը փոխադրուի:
 Հարցում հարցումի կը յաջորդէ,
 Օրերով անքուն կը պահեն կոմունիստ պատանին:
 Բերանը կը գոցեն որպէսզի չնահանգ ըլլայ,
 Պաղ եւ տաք ջուրին մէջ կը խոթեն զայն,

Ականջին մէջ լուցկի կը վառեն.
 Լեզուն դուրս կը քաշեն,
 Մատներուն ոսկորները կը կտորեն,
 Ստամոքսին վրայ երկաթ կը դնեն,
 Մարմինը կը տաղեն,
 Եղունգները կը քաշեն
 Դանակով միսը կը կտորեն,
 Շողիով սենեակին մէջ կը դնեն,
 Դադաղի մը մէջ կը պարփակեն,
 Մեռելի հետ կը պառկեցնեն:
 Կոմունիստ պատանին խրոխտ է ու անայլայլ:
 Ան այս բոլոր ցաւերը կը կլլէ հողին բախանդակ
 հերոսութեամբ:

Ան կը գլխաւորէ բոլորին:
 Ան չի մեռնիր:
 Ու կոմունիզմը դուրս կ'ուզայ ու կը պտտի տունէ տուն:
 Աղքատներու եւ շահագործուածներու թաղերուն մէջ:
 Կոմունիզմը կը քալէ օրէնքի եւ մահուան դիակներուն
 վրայէն:

*

*

*

Պետական նախկին պաշտօնեայ մը մեռաւ եւ բոլոր դըր-
 չակները կ'իսածալ են այս առաւօտ:
 Սուգի նշան:
 Տասը հազար սովահար երախտներ իրենց հողիները
 աւանդեցին:
 Տասը հազար սեւ դրօշակներ կախուեցան նոյնքան մայ-
 րերու խաւար սրտերէն:
 Բայց կառավարութիւնը իր սովահարութեան պաշտօնը
 կը շարունակէ . . .
 Ի՞նչ օրհնութիւն է Ռամկավարութիւնը . . .:
 Ամերիկայի փողոցները մուրացկաններով են բռնուեր:
 Կոյրեր,
 Համբեր ու խուլեր,

Կաղեր ու անդամալոյժներ,
Վէթէրաններ՝ առանց թելի կամ սրունդի . . . ոսկի խա-
չեր կուրծքերնին:
Ծեր կիներ եւ մարդեր՝ դողդոջուն ձեռքերով
Երախաներ՝ անմեղ աչքերով.
Դեռատի աղջիկներ՝ դեղին ալուրով,
Իտալացի երգիչներ,
Կապիկ խաղցնողներ,
Փողկապ ու մատիտ ծախողներ,
Խնձորալամառներ,
Գրալամառներ,
Հանդանակիչներ,
Բոլորն ալ կ'ուզեն,
Ոմանք արցունքով,
Ոմանք ժպիտով . . .
Եւ անոնց պատմութեան ողբերգութիւնը . . . :
Ա՛հ տուէ՛ք, քիչ մը տուէ՛ք,
Տուէ՛ք որպէսզի այս մեղամաղձոտ մուրացկանները քիչ
մըն ալ ապրին ու իրենցիկները ապրեցնեն:
Տուէ՛ք մուրացկան Ամերիկային:
Խեղճ Ամերիկա . . .

*

*

*

Զիքակօ՛ . . .
Մսի շտեմարան
Սպանդանոցներու քաղաք
Ուր օրական հինգ հարիւր հազար կենդանիներ
Եւ աշխարհ իր միսը անկէ կը դնէ:
Զիքակօ՛
Ուր իշխանութեան մը մէջ աւաղակներու իշխանութիւն
Եւ օրէնքը անիշխանութեան առջեւ գլուխ կը ծռէ:
Զիքակօ՛ . . .

Ուր պետութեան պաշտօնեաները տարեկան երեսուն
միլիոն տօլարի կաշառք կը կլլեն:
Զիքակօ՛ . . .
Ալ Գարօնի թաղաւորութեան դրախտը,
Ուր արադահարուածները կը խօսին,
Եւ զողութիւնը վճարեալ մենաշնորհ է:
Զիքակօ՛ . . .
Մնանկ պանքաներու եւ անվճար ուսուցիչներու քաղաք:
Գործադուլներու եւ հերոսական դիմադրութեան հոյաչէն
կոթող:
Զիքակօ՛ . . .
Ուօլ Սթրիթի սրտերակը . . .
Կապիտալիզմի միջնաբերդ,
Ոճիւրի բո՛յն,
Սարսա՛փ,
Սո՛վ,
Սո՛վ, երբ ամբողջ աշխարհն է որ կը կերակրէ իր երշիկ-
ներով եւ հազար տեսակ միսերով:
Զիքակօ՛
Եկած է քու ալ վերջդ . . . :
Պիտի քանդենք քու ալ հիմերդ,
Եւ քեզ պատմութեան դերեղմանին մէջ պիտի թաղենք,
Պիտի թաղենք քեզ՝
Թուքով . . .
Ատելութեամբ,
Վրէժով,
Եւ քու դերեղմանիդ վրան մեր պարտէզները պիտի
չինենք:
Ու քու յիշատակներուդ վրայէն պիտի անցնինք ինչպէս
արեւները կ'անցնին խաւար երկինքներու վրայէն:
Եւ այն ատեն մենք նոր եղբեր պիտի ունենանք մեր շրթնե-
րուն վրան . . .
Երգե՛ր Նոր Զիքակօներու . . . :

*

*

*

Դուք չ'տեսաք տակաւին դէմքերն այն հաղարաւոր բան-
ւորներուն որոնք խաւար աշխարհի մը մէջ կաշխատին
իրենց քրտինքներովը օծուած թանկագին քարածուխը
դուրս բերելու համար :

Անոնք առաւօտները մութին մէջ կը թաղուին իրենց ամէն-
օրեայ դերեղմաններուն խորութեան մէջ ,

եւ կը շնչեն թունաւոր կազն ու օդը սեւ փոշիով
թանձրացեալ :

Շատ անգամ իրենց թոքերը դուրս կը թքեն ,
եւ արուեստական լոյսին մէջ կը լուծեն իրենց բիրերն

արեւակարօտ :

Անոնք կը հաղան եւ կը հառաչեն մինչեւ իրիկուն .
Հայհոյութեամբ եւ ատելութեամբ կարծրացած խօսքեր

կը մըթմըթան :
Եւ սակայն միշտ կ'աշխատին երկրին սիրտը ծակելով
սրածայր երկաթներով որոնք որոտագող կը դառնան
պարաններէն հոսող ելեկտրականութեամբ :

Օրին մէկը յանկարծ կը փլչի հանքին առաստաղը եւ
հարիւր հոգին մէկէն շնչահեղձ կ'ըլլայ :

Ոմանց մարմինը կը ճզմուի հսկայ ապառաժներու տակ ,
Ուրիշներու գանկը կը ջախջախուի .

Արեան ու ածուխին հետ կը խառնուին անոնց միսերն ու
վերը , երկրին վրայ , հայրեր ու մայրեր կուլան իրենց
երկտասարդ դաւակներուն սէրերովը բռնկած ,

Ու մատաղատի հարսեր , երախաներով չըջապատուած ,
իրենց մաղբը կը փետտեն ցաւէն խելագար :

Յաջորդ առաւօտ կենդանի դերեղմանը նորէն կուլ կուտայ
հաղարաւոր հանքագործներ :

Ոմանք դուրս կուգան իրենց ծակերէն հեւասպառ ,
Աղտոտ ու մրոտած դէմքերով .

Ու իրենց կեանքին թախիծը կը քաջաչեն մինչեւ որ օր մը
անոնք ալ արկածով քշուին ու անէանան :

Սակայն դարձաւորները իրենց լեզուներուն ծայրը մուխ
ու մրուր ունին ,

Թէ ինչո՞ւ անոնք կը խօսին այսպէս կծու ,

Այսպէս դառնութեամբ եւ ատելութիւնով :

*

*

*

Ահաւասիկ ճուլարաններու հսկայ գործարանները :

Անոնց մէջ աշխատող բանւորներուն դէմքերէն կրակը կը
ցայտի այն կաթսաններուն պէս որոնց մէջ կեռայ հա-
լած մետաղը հրաշէկ :

Անոնց սրտերն ալ կը նմանին այն փուռներուն , որոնցմէ
դուրս կը հոսի լավայի նման այն հեղուկը որը հսկայ
շերեփներով կը թափեն կաղապարներու մէջ :

Անոնք երկաթի պէս , պողպատի պէս կը հալին ու կը
կռանուին դժոխային գործարանին մէջ ուր տաքու-
թիւնը անոնց մորթերը կ'այրէ , կը կարծրացնէ , ան-
զգայ կը դարձնէ :

Երբեմն կաթիլ մը բոց կը թռի ու մէկու մը մարմնէն ներս
կը խուժէ :

Արգիլուած է լացը , որ տկարներու յատուկ է :

Եթէ մէկը մեռաւ անոր տեղը կ'ուզան ուրիշներ ,

Կեանքը աժան է շիւղի մը պէս .

Բաւական է որ կաղապարը ձուլէ .

Եւ կապիտալիստին գրպանները պարարտանան
տօլարներով .

Հաղարներ կան պատրաստ աշխատելու ,

Եւ իրենց կեանքին աւելնը հալեցնելու տաքութեան այս
բոցերախ դարհուրանքին մէջ ,

Ուր սակայն բանւորները ամէն օր երկաթի պէս , պող-
պատի պէս կը կռանուին ,

Եւ իրենց սրտերը կը բոցավառեն ամեհի վրէժներով զի-
րենք չահագործող տէրերուն դէմ :

*

*

*

Մեր զէնքերը դուք է որ պիտի վերցնէք, ո՛վ հանքերու եւ
ձուլարաններու հերոսներ,

Ո՛վ գործարաններու մէջ դարբնող բանակներ,

Դուք, բոլորդ որ ծխնելոյղներուն շունչ եւ մեքենաներուն
շառաչ կուտաք:

Եւ դուք երկաթուղիներու վրայ աշխատողներ.

Բոլորդ, բոլորդ, որ շարժման կը դնէք մեր հանրակառ-
քերը, շոգենաւերը, թէլէֆօնները, հեռագրատուները,
բատիօկայանները, օդանաւերը:

Դո՛ւք որ ձեր ձեռքերովն իսկ շինեցիք բոլոր առարկաները
տունները, քաղաքները եւ աշխարհի բոլոր բարիքները
եւ որոնցմէ կողոպտուած էք այսօր:

Դուք օր մը տէրը պիտի ըլլաք ամբողջ Ամերիկային:

*

*

*

Գործադու՛ւլ . . .

Հարիւր հազար գործաւորներ դուրս են եկեր գործարանէն
որ հիմայ կմախքի մը երեւոյթն է առեր:

Բանւորները բողոք են յայտներ օրավարձերու.

կրճատման դէմ:

Անոնք վճռած են կռուիլ, ընդդիմանալ . . .

Կը պտտին գործարանին հսկայ դռան առջեւ եւ

պատերուն շուրջ:

Անոնց շուրջ կ'իյնայ պատերուն վրայ ու կարծես թէ
գաղտնի ուժով մը ետ կը մղէ դանոնք:

Ներսը, քառասուններորդ յարկին վրայ գործարանատէրը
եւ իր տիրէքթօրները ժողով կ'ընեն:

Հաստափոր ու խողի դէմքով մէկն է տէրը՝ որ Հաւանայի
խոշոր սիկար մը բերնին, աջ ու ձախ կը դառնայ:

Իր հոգիին մէջէն եւ ակռաներուն տակէն կը լսուին հայ-
հոյսութեան արձագանդներ:

«Թող սատկին այդ անիծեալները», կը հաչէ իր սպիտակ
մօրուքը խառնելով եւ ձեռքը սեղանին զարնելով:

Յուշումէն ինքզինքը կը ձգէ կակուղ բազկաթոռին վրայ
եւ սպասաւորներ լիմօնատ կը բերեն:

«Անիծեալները, դժոխքի զաւակները» կը պոռայ:

Ի՞նչ իրաւունքով անոնք իրենց գործերն են ձգեր,

Եւ ինչո՞ւ գործարանը պաշարեր են եւ այսպէս սպառնա-
լիքներով կը շարժին:

Հապա եթէ գործաւորները մէկէն զայրանան,

Ու խուժեն ներս մեքենաներուն վրայ . . . »

Կասկածը սատանայի պոչով կը մտնէ գործարանատիրոջ
փորէն ներս:

Սիրտը կը զարնէ արագ

Իր օգնականներուն դառնալով բժիշկ կը կանչէ:

Ան սոսկումէն պիտի մեռնի:

Ահի ու սարսափի է մատնուէր:

Ձեռքերը կը դողդղան:

Դուրսէն կը լսուի ձայնը ամբոխին . . .

«Մենք մեր իրաւունքը կ'ուզենք,

Անկցի՛ գործարանատէրը,

Անկցի՛ն անիրաւները . . . »:

Կարծես ումբեր է որ կը պայթին:

Տիրէքթօրները կը փախչին սենեակէ սենեակ:

Ատրճանակի մը ձայնը կը լսուի:

Կոմունիստները ըլլալու են . . .

Կոմունիստները . . .

Դուրսը ամբոխը միաձայն կ'աղաղակէ . . .

«Անկցի՛ կապիտալիզմը»

Կոմունիստ ատենախօսը իր ձայնը ամբոխին կ'ուղղէ . . .

«Ընկե՛րներ», կը դռչէ ան:

Հարիւր հազար բոցավառ դէմքեր վեր կը նային:

«Մենք պիտի պայքարինք կապիտալիզմի դէմ,

Մենք մեր դերքերուն վրայ պիտի կոռնինք
Հացի,

Աշխատանքի,

Արդար վարձատրութեան համար :»

Ատենախօսը կը շարունակէ փոթորիկի մը պէս որ իր ճամ-
բուն վրայ ուրիշ փոթորիկներու կը խառնուի :

Եւ գործաւորները կը տարուին այդ փոթորիկէն :

Ամէն մէկուն աչքէն դարերու վրէժները դուրս

կը պոռթկան :

Հուրրա՛ . . .

Կոմունիզմի համար,

Միլիոն ծափեր վաղուայ յեղափոխութեան համար :

Յեղափոխութիւն որ քաղաքներու մէջ կը դարբնուի :

Չուլարաններու եւ գործարաններու մէջ,

Երկինքի եւ երկրի վրայ

Ջուրերուն վրայ եւ երկրի աղիքներուն մէջ :

Մեծ յեղափոխութիւնն է որ կ'աճի քաղաքակրթութեան
արդանդին մէջ :

Ռումբը պիտի պայթի . . .

Մտիկ ըրէ՛ք . . .

*

*

*

Ողջո՛յն ձեզի ո՛վ իմ արեան ու քրտինքի ընկերներս,

Ձեզի որ քայլերուն հետ քայլ եւ թռիչքներուն հետ

թռիչք պահեցիք :

Ողջո՛յն մեր բանակի բոլոր զինուորներուն,

Բոլոր անոնց որոնք հողիւս մէջ յաղթութեան սերմեր

ցանեցին,

Եւ փառքի դրօշակներով զարդարեցին զայն :

Ես կը տեսնեմ ձեր վիթխարի հասակը,

Դուք կը շարժիք միահամուռ .

Եւ ամէն կողմէն,

Դուք կը քայլէք կայծակնացայտ քայլերով

Եւ ձեր բոունցքներուն մէջ կեանքի եւ մահուան ուժերն
ունիք :

Ո՛վ իմ յաղթասլաց ընկերներս,

Յառա՛ջ,

Յառաջ ընթացէք նիակարաներու պէս վէս,

Տիեզերական հեղեղներու պէս յորդառատ,

Որպէսզի վերստին շինենք մեր մոլորակը մոլոր :

Ես պատրաստ եմ երգելու դիւցազններգութիւնը ձեր մեծ
յաղթանակին :

Եւ ձեր փառքը հնչեցնելու աշխարհի չորս ծագերուն :

Յառաջ վաղենք քաղաքներու պողոտաներէն,

Եւ հիմնադրատակ ընենք կապիտալիզմի բոլոր կոթողներն
արիւնյաներկ :

Ջախջախենք դանկերը մեր դասակարգի բոլոր

թշնամիներուն,

Ատելութեան եւ վրէժի մեր գրոհին մէջ անխնայ ըլլանք,

Եւ աշխարհի վրայէն վերցնենք թունաւոր սերմերը շահա-
գործող քաղաքակրթութեան :

Հիմա մերն է կարգը դարներու, փշրելու, խորտակելու,

Հիմա մերն է կարգը շինելու, ստեղծելու,

Եւ համայնական կեանքի մը բարիքները ծաղկեցնելու
երկրի բոլոր խորշերուն մէջ :

Մեր արշաւը աստղերու տարերային խոյանքին պէս պիտի
ըլլայ,

Եւ մեր քայլերը՝ փոթորկավաղ ու անդադրող :

Մենք Մարքսի եւ Լէնինի սատկամներն է որ

կը տարածենք,

Եւ այս աշխարհը կը կերտենք այնպէս լաւ ու հանճարեղ,

Ինչպէս բանաստեղծը պիտի հիւսէր իր երգը գերազոյն :

Մենք երբ շարժինք մեր հողիներուն բովանդակ ցաւերով
եւ հուրերով,

Այն ատեն մենք տէրը կ'ըլլանք այս երկրին .

Ո՛վ բոլորազգի Պրուտարներ Ամերիկայի,

Յառա՛ջ,

Աւելի՛ յառաջ,

Զարկէ՛ք,

Աւելի ուժեղ զարկէ՛ք,

Եւ ձեր հարուածները թող միջոցէ միջոց արձագանգեն :

Դուք պիտի չ'խնայէք մինչեւ որ ձեր հոգիներուն մըրկաշունչ ծարաւները յաղենան,

Եւ մինչեւ որ ձեր կարմիր դրօշակները դամէք Ամերիկայի սրտին :

Այն ատեն ես ձեր ճակատները պիտի համբուրեմ,

Եւ յաղթանակէն դինով աշխարհի երգեր պիտի երգեմ որ ձեր սրտերը թունդ պիտի հանեն ուրախութիւնով :

Եւ դուք Սոցիալիզմի կառուցման նոր խանդավառութիւններով պիտի զինուիք :

Ահաւասիկ մեր բանակները կը սլանան հորիզոնէ հորիզոն,

Եւ համայն աշխարհի բանւորութիւնը իր բռնեցճներն է ցցեր երկինքին :

Ռադմի ժամն է կանչեր,

ԿՈՄՈՒՆԻԶՄԻ ԼՈՒՍԱՏՕՆՆ Է ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ :

Գրքիս չափերը նկարած է
Պրոլետ նկարիչ՝ Յովհ. Հիւսեան

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0335138

26428

ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ

Հրատարակելի է

Արձակ Բանաստեղծութիւններու Շարք մը

ԳԻՆ 35 ՍԷՆԹ